

Un movimiento de renovación pedagógica

Co nome de NOVA ESCOLA GALEGA nacía, o 11 de Xuño de 1983, en Santiago de Compostela, un movemento asociativo de docentes e de técnicos e técnicas de educación coa finalidade xeral de impulsar o traballo de renovación pedagóxica e de galeguización lingüística e curricular do sistema educativo de Galicia, por medio da agrupación e cooperación de todos aqueles docentes galegos/as de calquera nivel educativo e de todas as persoas socias e colaboradoras que pretenden contribuír coa súa acción e reflexión á construción dun sistema educativo GALEGO, PÚBLICO e DEMOCRÁTICO, como se sinala no artigo 3 dos seus Estatutos. ^[1]

A Asociación constituíuse por confluencia organizativa de diversos colectivos de profesores e profesoras que foran nacendo nos finais dos anos setenta do século XX, no tempo final do franquismo e comezos da democracia política, para impulsar a renovación didáctica e a galeguización do ensino en Galicia: Escola Aberta, Avantar, Movemento Cooperativo de Escola Popular Galega

[1] Asinaron ou ben a Acta Fundacional de Nova Escola Galega, ou ben a aprobación dos seus Estatutos, ou mesmo os dous documentos en 1983: Antón Costa Rico, desde o Movemento Cooperativo de Escola Popular Galega; Manolo Fernández Domínguez, desde Albe-Grupo e biólogos galegos; Agustín Fernández Paz, desde Avantar Ferrolterra; Antón Lamapereira, desde a sección de teatro infantil da Escola Dramática Galega; Xosé Lastra Muruais, desde Avantar Ferrolterra; Francisco Martín Iglesias, escritor de literatura infantil; José A. de Prado Díez, desde o grupo de creatividade na educación Lubricán; Antón Rozas Caeiro, desde o grupo Escola Aberta: didáctica das CC. Sociais e patrimonio cultural galego; Mercedes Suárez Pazos, desde o Movemento Cooperativo de Escola Popular Galega; Miguel Vázquez Freire, desde o Seminario de didáctica da Filosofía; Jesús Vecino Eiras, en relación co colectivo de mestres bergantiñáns. No proceso inicial de formación interviñeron tamén Ignacio R. Eguibar, profesor das terras centrais de Lugo; Lois Ferradás Blanco, desde Preescolar na Casa; Mª Pilar Jiménez Aleixandre, desde o Grupo Xilbarbeira de ensinantes de Bioloxía no ensino medio; e Ramón López Facal, desde o ámbito da didáctica das ciencias sociais no ensino medio.

^[2], Albe-Galicia e Xilbarbeira, entre outros ^[3], vándose sumar a eles un notable número de profesores e profesoras de toda Galicia e dos diversos ciclos educativos ^[4].

Veusendo ao longo de catro décadas un dos núcleos máis activos na empresa de reforma pedagóxica en Galicia. Se xa no seu nacemento incorporaba ao seu inicial acervo todo o conxunto de iniciativas emprendidas previamente (experiencias pedagóxicas, publicacións, encontros, materiais didácticos elaborados) ^[5] veu significándose por unha continua actividade de promoción de iniciativas enmarcadas pola defensa e construción do modelo de Escola Pública, como sinal de identidade dos movementos de renovación pedagóxica. ^[6]

Iniciativas presididas por unha permanente apertura ás formulacións renovadoras, tanto psicopedagóxicas como didácticas, terreo este no que NOVA ESCOLA GALEGA veu ofrecendo propostas de traballo, orientacións e materiais didácticos que, xunto aos libros de texto editados en momentos pasados por un amplo número de asociados e asociadas, constitúen un conxunto pedagóxico de singular relevo e de obrigado recoñecemento á hora de facer unha radiografía pedagóxica e escolar do presente galego.

Non menos notable veusendo a implicación da Asociación, como tal ou a través de moitos dos seus asociados e asociadas, no impulso á galeguización lingüística e curricular no ensino, con froitos tanto na didáctica da lingua como nas estratexias de galeguización, nas obras de literatura infanto-xuvenil, nos traballos en campos científicos como o das ciencias sociais e o seu tratamento escolar, ou o das ciencias naturais, entre outros.

[2] Como grupo de Pedagogía Freinet en Galicia fundado en 1975 e inicialmente vinculado a unha plataforma estatal: ACIES (Asociación para a correspondencia e a imprenta escolar), que en 1978 pasou a ser o Movemento Cooperativo de Escola Popular (MCEP), que continúa na actualidade.

[3] Tamén se sumaron ensinantes ligados a Lubricán, de creatividade, á Escola Dramática Galega e a Preescolar na Casa. En troques; non se deu a confluencia, buscada, coa Asociación Socio-Pedagóxica Galega (AS-PG), existente desde 1978. No proceso de constitución de Nova Escola Galega mantívose un proceso de comunicación con líderes naquel momento da AS-PG para que a AS-PG se incorporase no novo proceso organizativo común, con recoñecemento do seu peso específico, o que non foi aceptado, ofrecendo en troques a posibilidade de incorporarse todos os demais colectivos dentro da AS-PG cunha representación de dous postos no conxunto dos órganos directivos da AS-PG, o que non foi positivamente valorado.

[4] Chegando a situarse contra a fin dos anos oitenta e por breve tempo en preto de 450 asociados/as e na actualidade por riba os 250 membros.

[5] En diversos lugares como as revistas pedagóxicas *As Roladas2*, a *Revista Galega de Educación*, en particular no seu n° 25, en diversas monografías de historia da educación en Galicia, e en Costa Rico, A., "A escola que mudou (1961-2000)", *Sarmiento*, n° 11 (2007) pp. 7-37, contéñense informacións sobre isto.

[6] Diversos grupos de renovación pedagóxica de todo o Estado español, unha parte deles conformados como Movementos de renovación pedagóxica (MRP), comezaron a coordinarse en 1979 a través dos Encontros estatais anuais, baixo o impulso en particular da revista *Cuadernos de Pedagogía*, que se editaba desde Barcelona e desde 1975 baixo o liderado de Fabricio Caivano e Jaume Carbonell, e de Congresos como os celebrados en Barcelona (1983), en Gandía (1989) e en Torremolinos (1996), posteriormente. A participación dun dos asinantes da Acta fundacional de Nova Escola Galega no V Encontro Estatal de MRP, celebrado en Salamanca a inicios do mes de febreiro de 1983 foi un sucedido clave para xerar a idea do que pronto se chamaría Nova Escola Galega.

Desde o seu inicio, NOVA ESCOLA GALEGA promoveu, con distinta intensidade e ao longo destas catro décadas de existencia, a creación de grupos de traballo internos, a celebración de Escolas de Verán para o profesorado, de Xornadas de Preescolar e Ciclo Infantil, de Escola Rural en Galicia, de Normalización Lingüística, de Reforma Pedagóxica, de Imaxe e Educación, sobre a Sociedade Dixital, de Educación para a Paz, sobre a Memoria Histórica, de Educación Social e Escola, sobre psicomotricidade e educación física, o tratamento pedagóxico do corporal, a organización escolar e outra variada temática. Promoveu a realización dun notable número de mesas redondas e conferencias, con invitados/as de recoñecido prestixio no campo das ciencias da educación, unha parte deles de diversas procedencias exteriores a Galicia.

A Asociación prestou e presta particular atención —descontinua nuns casos e continua noutros— a campos e cuestións como as didácticas da lingua, das ciencias sociais, das ciencias naturais, das matemáticas, a educación física e a psicomotricidade, aos medios audiovisuais, á didáctica e o tratamento da educación infantil, á orientación escolar, á escola rural, á normalización lingüística, á historia da educación, á educación plástica, á literatura infantil e xuvenil e á educación para a paz, ademais de propiciar a realización de actividades nestes ámbitos por parte de diversas institucións e instancias de toda Galicia.

No campo editorial, ademais dos libros de texto e outros de carácter didáctico editados baixo a autoría de asociados e asociadas a Nova Escola Galega —sobre todo durante as dúas primeiras décadas— hai que anotar a incursión noutros sectores pertencentes ás ciencias da educación, como poñen de relevo a existencia no pasado dunha colección editorial (“Cadernos de Nova Escola Galega”), con seis títulos editados, e a elaboración editorial e promoción da *Revista Galega de Educación*, desde 1986, da que saíron 85 números, que é expresión da renovación pedagóxica vivida neste período. Ao longo destes corenta anos Nova Escola Galega veu editando con continuidade os números 1 a 54 (ano 2005) do seu *Boletín Interno*, de difusión xeneralizada entre os seus adherentes e diversas institucións ou grupos educativos de todo o Estado, retomándose esta experiencia de medio informativo e de comunicación a través dun Boletín de carácter anual e de edición dixital a partir de 2019. Tamén se editaron 26 números do *Boletín Novapaz* (1990-1999) de conexión entre as persoas ligadas ás actividades relacionadas coa educación para a paz, á diversi-

Suplemento *Na Escola* —do xornal *La Región*— elaborado por NEG.

dade, á inclusión, ao traballo co medio, ao interxeracional, así como *Nova Escola Galega Opina* —un espazo de elaboración documental reflexiva, xunto cos editoriais da *Revista Galega de Educación*— de envío xeneralizado a todos os centros públicos educativos de Galicia, con puntos de vista e orientacións pedagóxicas da Asociación. De igual modo mantén desde 2005 o sitio web neg.gal, está presente en redes sociais e vén de pór en marcha unha web específica da *Revista Galega de Educación*: rge.gal

Na memoria, cómpre sinalar que durante os anos centrais da década dos oitenta foron profesores/as asociados/as de Nova Escola Galega quen mantiveron ademais dous suplementos de prensa de educación, a través dos xornais *Faro de Vigo* e *La Región*, coas denominacións de “A Pizarra” e “Na Escola”, respectivamente.

A Asociación pertence á Confederación Estatal de Movimentos de Renovación Pedagóxica, con habitual participación desde o momento da súa constitución; á Coordinadora Galega de Movimentos de Renovación Pedagóxica, nos pasados anos noventa; e tamén á Federación Internacional de Movimentos de Escola Moderna (FIMEM), neste caso con irregularidade entre os anos noventa e a primeira década do século XXI, facéndoo con continuidade desde 2012 ata o presente,

Premio "Pedrón de Ouro" a NEG en 2012 (Casa de Rosalía, Padrón)

sendo así partícipes dunha das orientacións que antecederon a existencia de Nova Escola Galega, a da pedagogía da Escola Moderna ou Freinet.

Ademais da implicación docente dos seus asociados e asociadas, tanto na escola infantil, como na primaria, no ensino secundario, na formación profesional e na Universidade (estudios de Ciencias da Educación e de formación docente), hai que destacar a presenza de membros da Asociación no programa de escolarización, actualmente desaparecido, Preescolar na Casa; no noutro existente Gabinete da Reforma da Consellaría de Educación; nalgúns Centros de Formación do Profesorado e nos Centros de Recursos; en Decanatos das Facultades de Ciencias da Educación; na Asesoría de Bibliotecas escolares da Xunta de Galicia; nos Servizos Municipais de Educación de distintos concellos galegos, ou noutras iniciativas editoriais de carácter educativo; sen esquecer tampouco a implicación en distintas publicacións deste ámbito como *Adaxe* (actualmente non existente), *Sarmiento*, *Revista Galego-Portuguesa de Historia da Educación* ou as contribucións realizadas na revista *Cuadernos de Pedagogía* e *Aula de Innovación Educativa*, promovendo a información e o coñecemento sobre a realidade educativa de Galicia.

En conxunción co Concello de Santiago de Compostela e co seu Departamento Municipal de Educación, Nova Escola Galega vén convocando os Premios de Educación EducaCompostela desde 2003, con interrupcións entre 2010 e 2015, que chegaron en 2022 a súa XIII edición.

Como recoñecemento ao traballo da Asociación, foi declarada "Iniciativa Cultural" sobresaínte do ano 1987 nos recoñecidos Premios da Crítica de Galicia daquel ano. En Maio de 2012 recibiu o Pedrón de Ouro na Casa Museo de Rosalía, en Padrón. No 2016, a Asociación Amigos do Couto Mixto concedeulle o nomeamento como Xuíz Honorario á iniciativa conxunta Encontro Galego-Portugués de Educadores/as pola paz, coincidindo coa súa XXX edición. E en 2022 recibiu tamén un dos tres recoñecementos do Premio Lois Peña Novo, como iniciativa cultural e educativa, en acto celebrado o 30 de xuño no castelo de Soutomaioir.

Débase sinalar finalmente que, como asociación democrática e plural, tamén a ela pertencen ensinantes con implicación sindical en varios dos sindicatos de traballadores e traballadoras do ensino de Galicia. Na procura de ser un instrumento ao servizo da reforma pedagóxica débense salientar mesmo as súas contribucións ao desenvolvemento do movemento de pais e nais e escola en Galicia.

Nacemos, ademais, coa consciencia de formar parte dunha tradición de reflexión e de intervención pedagóxica marcada polos impulsos máis progresivos do movemento internacional da Escola Nova, e polas accións e esperanzas de reforma escolar e social que cultivaron tantas e tantos ensinantes antes e, singularmente, durante o tempo da IIª República, tal e como plasmamos en diversas iniciativas nestes anos.